

Μορφολογική προσαρμογή των επιθέτων στα βόρεια ιδιώματα

Ελένη Παπαδάμου

Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
elenip@lit.auth.gr

Abstract

It is well known that there is no comprehensive proposal for the description of morphological adaptation of adjectives cross-linguistically. The most complete description is the one suggested by Tzitzilis (Introduction) who, relying to some extent on the typology of morphological adaptation of loan verbs (Wohlgemuth 2009) describes the strategies of adjectival adaptation. When examining the morphological adaptation of adjectival borrowings it is not enough to refer to their assignment to a certain inflection class but it is necessary to consider their assignment to a specific “morphological bundle” of adjectives.

Keywords: morphological adaptation, language contact, adjectival borrowings, balkan linguistics, dialectology

1 Εισαγωγή

Όπως αναφέρει ο Τζιτζιλής στην *Εισαγωγή*, κατά την εξέταση της ενσωμάτωσης των δανείων από μια γλώσσα σε μια άλλη είναι προτιμότερο να αναφερόμαστε σε στρατηγικές και σχήματα μορφολογικής υποδοχής δανείων ή πιο σωστά σε στρατηγικές και σχήματα μορφολογικής υποδοχής και προσαρμογής δανείων και όχι απλά σε στρατηγικές μορφολογικής προσαρμογής δανείων, επειδή, παράλληλα με τα δάνεια που προσαρμόζονται για να ενταχθούν σε υπάρχοντα μορφολογικά συστήματα, και οι γλώσσες υποδοχής αναπροσαρμόζονται ή ακριβέστερα αναπροσαρμόζουν τα κλιτικά συστήματά τους για να ενσωματώσουν τα δάνεια. Κατά τη μορφολογική υποδοχή και προσαρμογή τους τα δάνεια εντάσσονται σε ήδη υπάρχουσες κλιτικές τάξεις ή σε κλιτικές τάξεις που δημιουργούνται για να διευκολύνουν την ενσωμάτωση δανείων λέξεων που η ένταξή τους στις ήδη υπάρχουσες κλιτικές τάξεις παρουσιάζει δυσκολίες.

Σε περιπτώσεις έντονων γλωσσικών επαφών ή δανεισμού μεγάλου αριθμού λεξιλογικών δανείων οι κλιτικές τάξεις της γλώσσας υποδοχής αναμορφώνονται κάτω από την πίεση των δανείων και με τον τρόπο αυτό διαμορφώνονται νέα κλιτικά συστήματα υποδοχής που ανταποκρίνονται στις ειδικές ανάγκες ενσωμάτωσης λεξιλογικών δανείων με συγκεκριμένα μορφοφωνολογικά χαρακτηριστικά. Συνήθως τα σχήματα αυτά παρουσιάζουν συγκριτικά πλεονεκτήματα καθώς διαθέτουν μορφολογικά διαφανέστερη δομή και, σε ορισμένες περιπτώσεις, λειτουργούν αποκλειστικά ως σχήματα υποδοχής ξένων λέξεων. Συχνά οι γλώσσες δημιουργούν διπλά ή και πολλαπλά συστήματα υποδοχής δανείων που σε μεγάλο βαθμό καθορίζονται από την προέλευση των λέξεων από συγκεκριμένη γλώσσα ή ομάδες γλωσσών (βλ. *Εισαγωγή*).

Εξετάζοντας ο ίδιος (Τζιτζιλής, *Εισαγωγή*) τη μορφολογική προσαρμογή των επιθέτων στην ελληνική και αναφερόμενος γενικότερα στη μορφολογική προσαρμογή των επιθέτων, παρατηρεί ότι κατά την εξέταση της μορφολογικής προσαρμογής των λέξεων της κατηγορίας αυτής δεν αρκεί να αναφερόμαστε στην ένταξή τους σε

ορισμένη κλιτική τάξη, αλλά είναι απαραίτητο να εξετάζουμε την ένταξή τους σε συγκεκριμένη μορφολογική δέσμη επιθέτων.

2 Μορφολογικές ή μορφηματικές δέσμες επιθέτων.

Ανάλογα με τις καταλήξεις ή καλύτερα τους συνδυασμούς των καταλήξεων που επιλέγουν για κάθε γένος διακρίνουμε τα επίθετα σε μορφολογικές ή μορφηματικές δέσμες, δηλαδή σε παραδείγματα επιθέτων με συγκεκριμένες καταλήξεις στην ονομαστική ενικού του αρσενικού, του θηλυκού και του ουδέτερου, βλ. και Κλαίρης και Μπαμπινιώτης (2004: 218). Για παράδειγμα, στην κοινή ελληνική έχουμε τις μορφολογικές ή μορφηματικές δέσμες: *-ος, -η, -ο, -ός, -ή, -ό, -ύς/-ής, -ιά, -ύ/-ί* κ.ά. Στη τελευταία αυτή μορφολογική ή μορφηματική δέσμη επιθέτων εντάσσονται και τα χρωματικά επίθετα του τύπου *σταχτής, -ιά, -ί*.

Στη διαμόρφωση των μορφολογικών ή μορφηματικών δεσμών βασικό ρόλο παίζουν (α) ο τόνος των επιθέτων, (β) η προέλευση (ξένα ή κληρονομημένα επίθετα), (γ) το παραγωγικό status (πρωτότυπα ή παράγωγα ή σύνθετα), (βλ. *Εισαγωγή*). Η εξέταση των μορφολογικών ή μορφηματικών δεσμών των επιθέτων κατά τη μορφολογική προσαρμογή τους είναι ίσως πιο σημαντική από την εξέταση των κλιτικών καταλήξεων στο πλαίσιο του παραδείγματος και αυτό επειδή οι κλιτικές καταλήξεις των επιθέτων ταυτίζονται, σε μεγάλο βαθμό, με τις καταλήξεις των ουσιαστικών.

3 Οι μορφολογικές δέσμες και οι προσπάθειες ταξινόμησης των επιθέτων στην ελληνική

Οι μορφολογικές δέσμες περιγράφονται και αντικατοπτρίζονται στις προσπάθειες ταξινόμησης των επιθέτων. Ο βασικός τύπος των επιθέτων είναι η ονομαστική ενικού των αρσενικών. Η χρήση του τύπου αυτού ως βάσης για την κατάταξη των επιθέτων σε επιμέρους τάξεις δεν είναι όμως αρκετή και θα πρέπει να παίρνουμε υπόψη και τη μορφή του θηλυκού και γενικά όλων των μελών της δέσμης. Κατά την ταξινόμηση των επιθέτων χρησιμοποιούνται τα εξής κριτήρια: (1) η θέση του τόνου, (2) η ανισοσυλλαβία, (3) οι καταλήξεις των επιθέτων και στα τρία γένη (δέσμη). Τα επίθετα με βάση τον αριθμό των συλλαβών των τύπων κάθε γένους διακρίνονται σε ισοσύλλαβα και ανισοσύλλαβα. Κατά την εξέταση των βόρειων ελληνικών ιδιωμάτων στα ισοσύλλαβα κατατάσσουμε και τα προπαροξύτονα και παροξύτονα επίθετα που αποβάλλουν στην ονομαστική και αιτιατική ενικού στο θηλυκό και στην ονομαστική και αιτιατική πληθυντικού των αρσενικών, το ληκτικό /i/ και εμφανίζονται συγχρονικά ως ανισοσύλλαβα, π.χ. *μιγάλους, μιγάλ", μιγάλου, πληθ. μιγάλ", μιγάλις, μιγάλα*.

Οι προσπάθειες ταξινόμησης των επιθέτων αφορούν κατά κανόνα την ΚΝΕ και βρίσκονται σε γραμματικές της κοινής (Τριανταφυλλίδης 1938, Τσοπανάκης 1994, Κλαίρης και Μπαμπινιώτης 2004 κ.ά.) και σπάνια σε ειδικές εργασίες (Ράλλη 2008, Θωμαδάκη 2009, Νικολάου 2012, Τζιτζιλής *Εισαγωγή*) ή λεξικά (Λεξικό του Ιδρύματος Μανόλη Τριανταφυλλίδη (ΛΚΝ (1998))). Οι πιο γνωστές από αυτές είναι οι ακόλουθες:

Ο Τριανταφυλλίδης (1938) διακρίνει τα επίθετα σε τρεις κατηγορίες, με βασικό ταξινομικό κριτήριο την κατάληξη της ονομαστικής ενικού του αρσενικού και τον αριθμό των συλλαβών, και σε τέσσερες υποκατηγορίες με βάση τις καταλήξεις των

τριών γενών. Οι βασικές κατηγορίες με βάση το δεύτερο κριτήριο είναι οι ακόλουθες: (α) επίθετα σε -ος, -η, -ο, (β) επίθετα σε -ος, -α, -ο, (γ) επίθετα σε -ος, -ιά, -ο, (δ) επίθετα σε -ύς, -ιά, -ύ /-ής, -ιά, -ί και (ε) επίθετα σε -ης, -α, -ικο.

Η Ράλλη (2008) διαχωρίζει τα επίθετα σε πέντε κλιτικές τάξεις με βάση (α) τη συστηματική αλλομορφική ποικιλία των θεμάτων και (β) τη μορφή του συνόλου των κλιτικών επιθημάτων που συνδέονται με αυτά. Οι τάξεις που προκύπτουν είναι οι ακόλουθες: ΚΤ1: αρσενικά, π.χ. *καλός, νέος*, ΚΤ2: θηλυκά, π.χ. *καλή, νέα*, ΚΤ3: ουδέτερα, π.χ. *καλό, νέο*, (που αντιστοιχούν στις ΚΤ 1, 3 και 5 των ουσιαστικών) και ΚΤ4: αρσενικά και θηλυκά δικατάληκτα σε -ης, π.χ. *ευγενής*, ΚΤ5: ουδέτερα σε -ες, π.χ. *ευγενές* (που ανήκουν σε ένα περιφερειακό σύστημα της ελληνικής, που είναι λόγιας προέλευσης).

Στη διατριβή μου (Παπαδάμου 2018) ακολουθώ την πρόταση του Τζιτζιλί (Εισαγωγή), ο οποίος, με βάση μορφολογικά κριτήρια, χωρίζει τα επίθετα σε δύο βασικές κατηγορίες: τα ισοσύλλαβα και τα ανισοσύλλαβα.

Τα πρώτα, με κριτήριο τον τόνο και τις δέσμες καταλήξεων που επιλέγουν, χωρίζονται στις εξής υποκατηγορίες: οξύτονα σε -ός, -ή, -ό, οξύτονα σε -ός, -ά, -ό, οξύτονα σε -ός, -ιά, -ό, οξύτονα σε -ύς, -ιά, -ύ, παροξύτονα σε -ος, -η, -ο, παροξύτονα σε -ος, -α, -ο, παροξύτονα σε -ος, -ια, -ο. Τα επίθετα αυτά αναφέρονται σε ουσιαστικά που έχουν τα χαρακτηριστικά [+/- ανθρώπινο], [+/- λόγιο].

Η παραπάνω κατηγοριακή ταξινόμηση παρουσιάζει το πλεονέκτημα ότι κάνει διάκριση ανάμεσα σε βαρύτονα και οξύτονα, γεγονός που είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τα βόρεια ιδιώματα, αν λάβουμε υπόψη τις φωνητικές αλλαγές που παρατηρούνται στις καταλήξεις τους και καθορίζονται από τη θέση του τόνου, π.χ. *τρανός, τρανή, τρανό* (οξύτονα), αλλά *μιγάλους, μιγάλ', μιγάλου* (βαρύτονα).

Τα ανισοσύλλαβα, με κριτήριο τον τόνο και τις δέσμες που επιλέγουν, χωρίζονται σε: παροξύτονα σε -ης, -α, -ικο, οξύτονα σε -ής, -ού, οξύτονα σε -άς, -ού. Τα επίθετα αυτά αναφέρονται σε ουσιαστικά που έχουν τα χαρακτηριστικά [+ ανθρώπινο], [-λόγιο] και έχουν μικρότερη έκταση (Wierzbicka 1986: 354) από αυτά της πρώτης ομάδας.

4 Μορφολογική προσαρμογή των ξένων επιθέτων

Κατά τη μορφολογική προσαρμογή των επιθέτων παίζουν ρόλο η φωνητική τους μορφή (αν λήγουν σε σύμφωνο ή φωνήεν), η θέση του τόνου, το χαρακτηριστικό [+/- ανθρώπινο] ή [+/-έμψυχο] και η γλώσσα προέλευσης. Δεν υπάρχει μια ολοκληρωμένη πρόταση που να περιγράφει τη μορφολογική προσαρμογή των επιθέτων διαγλωσσικά (Dixon 1982, Θωμαδάκη 2009 κ.ά). Η πιο πλήρης περιγραφή είναι αυτή που προτείνει ο Τζιτζιλί (Εισαγωγή) που στηριζόμενος ως ένα βαθμό στην τυπολογία της μορφολογικής προσαρμογής των δάνειων ρημάτων του Wohlgenuth (2009) προτείνει τις εξής στρατηγικές:

(1) το ξένο επίθετο παραμένει μορφολογικά απροσάρμοστο, δεν προστίθεται δηλαδή σε αυτό ούτε παραγωγικό ούτε κλιτικό μόρφημα: τέτοια είναι η περίπτωση των χρωματικών επιθέτων της κοινής που προέρχονται από τη γαλλική, π.χ. *γκρί, μπλέ, τρκουάζ* κτλ.

(2) το επίθετο προσαρμόζεται με την προσθήκη μόνο των κλιτικών μορφημάτων, π.χ. τουρκ. *tembel* > *τεμπέλης*, βόρεια ιδιώματα *τιμπέλ'ς*: αντιστοιχεί στον άμεσο δανεισμό της τυπολογίας του ρηματικού δανεισμού.

(3) το επίθετο προσαρμόζεται με την επανάλυση των κλιτικών μορφημάτων, π.χ. λατ. *absolut-us* > λιθουαν. *absoliut-us* 'απόλυτος'.

(4) το επίθετο προσαρμόζεται με την προσθήκη των παραγωγικών μορφημάτων, τουρκ. *al* + *-ικός* > *άλ-ικός* ‘κατακόκκινος’· αντιστοιχεί στον έμμεσο δανεισμό της τυπολογίας του ρηματικού δανεισμού.

(5) το επίθετο προσαρμόζεται με την επανάλυση και αντικατάσταση των παραγωγικών μορφημάτων της δότριας γλώσσας από ομώνυμα μορφήματα της δανειζόμενης γλώσσας,

(6) το επίθετο προσαρμόζεται με την αντικατάσταση των παραγωγικών μορφημάτων της δότριας γλώσσας από ισολειτουργικά μορφήματα της δανειζόμενης γλώσσας,

(7) το επίθετο προσαρμόζεται με αποκατάσταση των παραγωγικών μορφημάτων της δότριας γλώσσας από ισολειτουργικά μορφήματα της δανειζόμενης γλώσσας,

(8) το επίθετο προσαρμόζεται με τη ενίσχυση των παραγωγικών μορφημάτων της δότριας γλώσσας από ισολειτουργικά μορφήματα της δανειζόμενης γλώσσας,

(9) το επίθετο προσαρμόζεται με αποκοπή των κλιτικών μορφημάτων της δότριας γλώσσας.

Ο Pakerys (2016: 242) προτείνει τις εξής στρατηγικές μορφολογικής προσαρμογής των δάνειων επιθέτων:

- (1) zero morphological adaptation: English *sexy* > Lithuanian *sexy*.
- (2) addition of inflectional affixes or assignment to inflection classes: Latin *absolut-us* > Lithuanian *absoliut-us*.
- (3) addition of a derivational suffix: English *cool* > Lithuanian *cool-in-is*, *cool-išk-as*.
- (4) addition of a dedicated adaptation affix .
- (5) substitution of a derivational suffix: Polish *hermet-yczn-y* > Lithuanian *hermet-išk-as*.
- (6) truncation of a derivational suffix of the donor (or pre-donor) language: Polish *central-n-y* > Lithuanian *central-in-is* > *centr-in-is*.

Στα ιδιώματα που εξετάζουμε απαντούν δύο μόνο από τις στρατηγικές που προτείνει ο Τζιτζιλής: η δεύτερη και η τέταρτη κατηγορία.

5 Λειτουργία προτύπων

Κατά τη εξέταση των προτύπων της μορφολογικής προσαρμογής των επιθέτων βασική είναι η διάκριση σε επίθετα που προσαρμόζονται με τη βοήθεια παραγωγικών μορφημάτων και σε αυτά που προσαρμόζονται με τη βοήθεια κλιτικών μορφημάτων. Η εξέταση των προτύπων είναι σημαντική μόνο για τα επίθετα της δεύτερης κατηγορίας, αφού τα παράγωγα με παραγωγικά μορφήματα (*-ικός* κ.ά.) προσαρμόζονται αυτόματα στο φωνολογικό και μορφολογικό σύστημα της ΝΕ, όπου τα επίθετα σε *-ος* αποτελούν την πρωτοτυπική κλιτική τάξη των επιθέτων (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη 2012, Νικολάου 2012).

Κατά τη μορφολογική προσαρμογή των επιθέτων της δεύτερης κατηγορίας ως πρότυπα λειτουργούν οι τύποι συγκεκριμένων γενών, δηλαδή συγκεκριμένος τύπος του αρσενικού, του θηλυκού ή του ουδέτερου, ή συγκεκριμένες δέσμες επιθέτων; Η ανάλυση των δεδομένων φανερώνει ότι σε ορισμένες περιπτώσεις μπορούμε να αναγνωρίσουμε ως πρότυπα συγκεκριμένους τύπους γενών, ενώ σε άλλες συγκεκριμένες δέσμες επιθέτων (βλ. Τζιτζιλής, *Εισαγωγή*).

Στην πρώτη περίπτωση η μορφολογική προσαρμογή γίνεται με πρότυπο τον τύπο ενός συγκεκριμένου γένους και με βάση αυτόν σχηματίζεται η δέσμη του επιθέτου, δηλαδή οι τύποι των δύο άλλων γενών. Προκύπτει το ερώτημα: ποιο γένος λειτουργεί ως πρότυπο για την προσαρμογή ξένων επιθέτων; Στις περισσότερες περιπτώσεις τα επίθετα προσαρμόζονται στο αμαρκάριστο γένος, δηλαδή στο αρσενικό ή στο γένος στο οποίο τα μορφήματα ταυτίζονται στις δύο γλώσσες (βλ. παρακάτω).

Στην επιλογή των προτύπων φαίνεται ότι εμπλέκονται και άλλοι παράγοντες, όπως η εμφυχότητα. Ενδεικτική από την άποψη αυτή είναι η περίπτωση των τουρκικής προέλευσης χρωματικών επιθέτων σε *-ής* τα οποία, όπως θα δούμε παρακάτω, προσαρμόζονται με βάση το ουδέτερο (Για την προέλευση των επιθέτων αυτών βλ. Κυρανούδης 2009). Η διαφορετική μορφολογική προσαρμογή των επιθέτων της κατηγορίας αυτής και η χρήση διαφορετικού προτύπου προσαρμογής γίνεται φανερή όταν τα συνεξετάζουμε με άλλα επίθετα τουρκικής επίσης προέλευσης που σχηματίζουν αρσενικό σε *-ής*, όπως για παράδειγμα τα επίθετα της κατηγορίας *μερακλής*.

Γιατί τα επίθετα του τύπου *μερακλής* σχηματίζουν θηλ. σε *-ού* και ουδ. σε *-ήδικο*, εμφανίζουν δηλαδή δέσμη *-ής, -ού, -ήδικο*, πρβ. *μερακλής, μερακλού, μερακλήδικο*, ενώ τα χρωματικά επίθετα σχηματίζουν θηλ. σε *-ιά* και ουδ. σε *-ί*, εμφανίζουν δηλαδή δέσμη *-ής, -ιά, -ί*, πρβ. *μαβής, μαβιά, μαβί*; Πώς εξηγείται η διαφορετική εξέλιξη των δύο κατηγοριών; Επισημαίνουμε ότι οι δύο κατηγορίες ανάγονται σε τούρκικα φωνηεντόληκτα οξύτονα, διαφοροποιούνται όμως ως προς το ότι η πρώτη προσδιορίζει [+προσωπικά] επίθετα, ενώ η δεύτερη προσδιορίζει [-προσωπικά] επίθετα (βλ. Κυρανούδης 2009).

Θεωρητικά τα τουρκικά επίθετα σε τονισμένο *-ί* διέθεταν δύο πρότυπα μορφολογικής προσαρμογής στην ελληνική, τα αρχαία επίθετα σε *-ύς, -εία, -ύ* που εξελίχθηκαν σε *-ύς, -ιά, -ύ* και τα αρχαία τριγενή και δικατάληκτα επίθετα σε *-ής, -ής, -ές*, που η κλίση τους είχε κλονιστεί ήδη από την ελληνιστική περίοδο και βαθμιαία τη θέση τους έπαιρναν τα τριγενή και τρικατάληκτα σε *-ος, -η, -ο, π.χ. άτυχής, -ής, -ές > άτυχος, -η, -ο* και λογικά δεν μπορούσαν να λειτουργήσουν ως πρότυπα προσαρμογής οξύτονων επιθέτων σε *-ί*.

Η ανάλυση των μορφολογικών δεσμών των χρωματικών επιθέτων τουρκικής προέλευσης μας οδηγεί στο ασφαλές συμπέρασμα ότι ως πρότυπο για τη μορφολογική προσαρμογή τους χρησίμευσαν τα παλαιά επίθετα σε *-ύς, -εία (> -ιά), -ύ, π.χ. μαβής, μαβιά, μαβί*. Το πιθανότερο είναι ότι τα επίθετα αυτά προσαρμόστηκαν αρχικά στο ουδέτερο γένος, επειδή τα ΑΑ είναι συνήθως [-έμφυχα] και στη συνέχεια αναλογικά προς τη μορφολογική δέσμη *-ύς, -ιά, -ύ* σχηματίστηκαν και το αρσενικό και το θηλυκό (*Εισαγωγή*).

Αντίθετα, τα επίθετα του τύπου *μερακλής* φαίνεται ότι δεν χρησιμοποίησαν ένα προϋπάρχον πρότυπο, αλλά ένα σχήμα υποδοχής που δημιουργήθηκε για να εξυπηρετήσει τη συγκεκριμένη κατηγορία επιθέτων (βλ. *Εισαγωγή*). Το σχήμα αυτό διαθέτει θηλυκό σε *-ού* και ανισοσύλλαβο ουδέτερο που σχηματίζεται με το παραγωγικό μόρφημα *-ικ-* με βάση το θέμα του πληθυντικού, π.χ. *μερακλήδ-ικ-ο* και επίσης ανισοσύλλαβο πληθυντικό αρσενικού και θηλυκού, πρβ. *μερακλής, πληθ. μερακλήδες, μερακλού, μερακλούδες*. Οι παρατηρήσεις αυτές δικαιώνουν το αίτημα να αναφερόμαστε σε στρατηγικές και σχήματα μορφολογικής υποδοχής και προσαρμογής δανείων και όχι απλά σε στρατηγικές μορφολογικής προσαρμογής δανείων.

Πιο σύνθετη είναι η διαδικασία προσαρμογής στα επίθετα που χρησιμοποιούν ως πρότυπο προσαρμογής τη μορφηματική δέσμη των πρωτότυπων επιθέτων, ή καλύτερα η προσαρμογή τους καθορίζεται από τη μορφηματική δέσμη των πρωτότυπων επιθέτων. Στις περιπτώσεις αυτές η προσαρμογή εξαρτάται: (1) από τον αριθμό των γενών στη λήπτρια και στη δότρια γλώσσα, (2) από τον αριθμό των μορφημάτων που ταυτίζονται στα κοινά γένη.

Έτσι, στην περίπτωση του *μοντέρνος, -α, -ο*, που προέρχεται από το ιταλικό *moderno*, έχουμε φωνολογική ταύτιση των μορφημάτων σε δύο γένη (μερική στο

αρσενικό και πλήρη στο θηλυκό) που οδηγεί με επανανάλυση σε μορφολογική ταύτιση (Τζιτζιλής, *Εισαγωγή*).

Σε περιπτώσεις όπως το επίθετο *κανούτους*, -α, -ου ‘με χρώμα γκρί’ (Πιερία, Γραμμοχώρια κ.α.) η λήπτρια γλώσσα (ελληνική) διαθέτει τρία γένη (αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο) και η δότρια (αρομουνική) δύο (αρσενικό και θηλυκό: cãnut, -ã) και η ταύτιση των μορφημάτων περιορίζεται σε ένα γένος (θηλυκό) προκύπτει το ερώτημα αν ως πρότυπα στην προσαρμογή λειτουργούν οι τύποι συγκεκριμένων γενών, στη συγκεκριμένη περίπτωση του θηλυκού, ή συγκεκριμένες δέσμες επιθέτων. Το πιθανότερο είναι ότι η προσαρμογή έγινε παλαιότερα, όταν τα αρσενικά των επιθέτων της αρομουνικής διατηρούσαν κατάλοιπα της κατάληξης -us που ευνοούσαν την επιλογή της -ους (< -ος). Λεπτομέρειες για τη διαδικασία αυτή και γενικότερα για τη λειτουργία των προτύπων στη μορφολογική προσαρμογή των δάνειων επιθέτων (βλ. Τζιτζιλής, *Εισαγωγή*).

6 Μορφολογική προσαρμογή των ξένων επιθέτων στα βόρεια νεοελληνικά ιδιώματα

6.1 Γενικά

Σημαντική για την εξέταση της μορφολογικής προσαρμογής των επιθέτων στην ελληνική είναι η διάκριση των νεοελληνικών διαλέκτων σε δύο βασικές κατηγορίες: (1) αυτές που γνωρίζουν τα άκλιτα επίθετα και (2) αυτές που αγνοούν τα επίθετα της κατηγορίας αυτής (Τζιτζιλής, *Εισαγωγή*). Στην πρώτη κατηγορία ανήκει κυρίως η κοινή νεοελληνική και στη δεύτερη οι νεοελληνικές διάλεκτοι. Θα μπορούσαμε λοιπόν να κάνουμε λόγο για διαφορετική συμπεριφορά κοινής και διαλέκτων ως προς τη διάσταση αυτή. Τα βόρεια ιδιώματα, όπως και οι περισσότερες διαλεκτικές ποικιλίες της ελληνικής, αγνοούν την πρώτη στρατηγική προσαρμογής επιθέτων, σύμφωνα με την οποία το ξένο επίθετο παραμένει μορφολογικά απροσάρμοστο, δεν προστίθεται δηλαδή σε αυτό ούτε παραγωγικό ούτε κλιτικό μόρφημα.

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε τη μορφολογική προσαρμογή των επιθέτων στα βόρεια ιδιώματα με βάση τη γλώσσα προέλευσης.

6.2 Επίθετα τουρκικής προέλευσης

Κατά την εξέταση των επιθέτων τουρκικής προέλευσης μας ενδιαφέρει (1) ο τρόπος μορφολογικής προσαρμογής και (2) η πληρότητα του παραδείγματος, αν δηλαδή τα επίθετα παρουσιάζουν τύπους και στα τρία γένη ή είναι ελλιπή.

Με βάση το πρώτο κριτήριο, δηλαδή το βαθμό προσαρμογής, τα επίθετα τουρκικής προέλευσης μπορούν να χωριστούν σε δύο κατηγορίες: (α) αυτά τα οποία γίνονται αντικείμενο δανεισμού χωρίς την προσθήκη παραγωγικών ή κλιτικών μορφημάτων (κεντρική και νότια καππαδοκική), (β) αυτά τα οποία προσαρμόζονται με τη βοήθεια παραγωγικών ή κλιτικών μορφημάτων (τα υπόλοιπα νεοελληνικά ιδιώματα) (*Εισαγωγή*).

Σε αντίθεση με τις νοτιοσλαβικές γλώσσες, όπου ορισμένα τουλάχιστον από τα επίθετα τουρκικής προέλευσης διατηρούνται άκλιτα, στην ελληνική, με εξαίρεση τις μικρασιατικές διαλέκτους που αναφέραμε, όλα τα επίθετα της κατηγορίας αυτής διαθέτουν ξεχωριστούς τύπους για κάθε γένος. Έτσι, στα ελληνικά *μερακλής* (*άντρας*), *μερακλού* (*γυναίκα*), *μερακλίδικο* (*παιδί*) αντιστοιχούν τα βουλγαρικά

meraklija maž, meraklija (žena), meraklija (dete), με το επίθετο meraklija (< τουρκ. meraklı) να παραμένει αμετάβλητο σε όλα τα γένη. Το ίδιο παρατηρείται και σε ορισμένα άλλα επίθετα όπως το βουλγ. serbes (< τουρκ. serbest) ‘ελεύθερος’, πρβ. serbes maž ‘ελεύθερος άνδρας’, serbes žena ‘ελεύθερη γυναίκα’, serbes deté ‘ελεύθερο παιδί’ (Ελευθεριάδου 2017, Τζιτζιλής, *Εισαγωγή*).

Η μορφολογική προσαρμογή των επιθέτων τουρκικής προέλευσης της δευτέρας ομάδας, στην οποία ανήκουν και τα BI, καθορίζεται από δύο βασικούς παράγοντες: (1) τη φωνητική μορφή των τουρκικών επιθέτων (αν δηλαδή είναι φωνηεντόληκτα ή συμφωνόληκτα) (φωνολογικό – μορφολογικό κριτήριο), και (2) από την εμψυχότητα του ονόματος που προσδιορίζει ή στο οποίο αναφέρεται το επίθετο (αν δηλαδή είναι [+ έμψυχο] και [+προσωπικό] ή αν είναι είναι [-έμψυχο] και [-προσωπικό] (σημασιολογικό κριτήριο) (Κυρανούδης 2009: 172).

(1) Όσα επίθετα δηλώνουν ιδιότητες που δεν έχουν σχέση με πρόσωπα, προσαρμόζονται με την προσθήκη της κατάληξης *-ικος*, όταν είναι συμφωνόληκτα, ή *-δικος*, όταν είναι φωνηεντόληκτα. Με βάση το είδος του ληκτικού φθόγγου, διακρίνουμε τις παρακάτω κατηγορίες:

(α) Συμφωνόληκτα τουρκικά επίθετα που προσδιορίζουν [-προσωπικά] ουσιαστικά > επίθετα σε *-ικος*, *-ικη*, *-ικο*, π.χ. τουρκ. al + *-ικος* > *άλικος -η -ο* > *άλ’κους* ‘που έχει ζωηρό κόκκινο χρώμα, όπως το ζωντανό αίμα’ (BI (βόρεια ιδιώματα)), τουρκ. bayat + *-ικος* > *μπαγιατικός -η -ο* > *μπαγιατ’κους* (BI) ‘1. (για τρόφιμα) που πάλιωσε έτσι ώστε να έχει χάσει την αρχική του ποιότητα, 2. (μτφ.) που είναι παλιός, που έχει χάσει την επικαιρότητά του’, τουρκ. bol + *-ικος* > *μπόλικος -η -ο* > *μπόλ’κους* (BI) ‘που είναι αρκετά μεγάλος από άποψη ποσότητας’.

(β) Φωνηεντόληκτα τουρκικά επίθετα που προσδιορίζουν [-προσωπικά] ουσιαστικά > επίθετα σε *-δικος*, *-δικη*, *-δικο*, π.χ. τουρκ. kaba ‘χοντρός, τραχύς’ > *καμπάδικος* > *καμπάδ’κους* (BI).

(2) Όσα επίθετα δηλώνουν ιδιότητες που έχουν σχέση με πρόσωπα προσαρμόζονται με την κατάληξη *-ης* όταν είναι συμφωνόληκτα και *-ς* όταν είναι φωνηεντόληκτα.

Τα τουρκικής προέλευσης συμφωνόληκτα προσαρμόζονται με την κατάληξη *-ης*, που μετά την αποβολή του άτονου /i/ παρουσιάζει στα BI τη μορφή *-ς*. Ο πληθυντικός σχηματίζεται με την επέκταση *-ηδ-*, π.χ. τουρκ. sakat > *σακάτης* > *σακάτ’ς*, πληθ. *σακάτηδες* > *σακάδ’δης* με αποβολή του άτονου /i/ και στένωση του /e/ > /i/. Στο σχηματισμό του θηλυκού παρατηρείται ποικιλία καθώς χρησιμοποιείται άλλοτε το μόρφημα *-α* και *-ου* και άλλοτε το μόρφημα *-ισσα*, π.χ. harabat ‘άσωτος’ > *χαραμπάτ’ς*, θηλ. *χαραμπάτ’σσα*, kambur > *καμπούρ’ς*, *-α/-ου*, kotkak ‘δειλός’ > *κουρκάκ’ς*, *-ου* (Σουφλί).

Σύμφωνα με όσα αναφέραμε παραπάνω, η κατηγορία αυτή, δηλαδή των επιθέτων με αντικείμενο αναφοράς [+προσωπικά] που προσαρμόζονται με κλητικά μόρφημα, είναι η μόνη που μας ενδιαφέρει κατά τη μελέτη των προτύπων της μορφολογικής προσαρμογής των τουρκικών επιθέτων. Με δεδομένο ότι η τουρκική δεν διαθέτει την κατηγορία γένος αποκλείεται η περίπτωση προσαρμογής των τουρκικών επιθέτων με βάση τη μορφολογική δέσμη. Η προσαρμογή ξεκινά πιθανότατα από το αμαρκάριστο γένος (αρσενικό) και καθορίζεται, όπως αναφέραμε, από φωνολογικά κριτήρια: (α) συμφωνόληκτα, π.χ. τουρκ. sakat > *σακάτης* (KNE) > *σακάτ’ς* (BI), (β) φωνηεντόληκτα, π.χ. τουρκ. budala > *μπουνταλάς* (KNE και BI), τουρκ. meraklı > *μερακλής* (KNE) > *μρακλής* (BI).

Ξεχωριστή είναι η περίπτωση των τουρκικών χρωματικών φωνηεντόληκτων επιθέτων σε *-i* που προσδιορίζουν [-προσωπικά] ουσιαστικά και που, όπως αναφέραμε, το πιθανότερο είναι ότι προσαρμόστηκαν αρχικά στο ουδέτερο γένος

(βλ. 5). Λεπτομέρειες για τη μορφολογική προσαρμογή των τουρκικών επιθέτων (βλ. Κυρανούδης 2009).

6.3 Επίθετα σλαβικής προέλευσης

Στα βόρεια ιδιώματα, ιδιαίτερα σε αυτά της Δ Μακεδονίας, ξεχωριστή θέση ανάμεσα στα επίθετα σλαβικής προέλευσης κατέχουν τα επίθετα σε *-αβους*, όχι μόνο επειδή είναι τα πιο πολυάριθμα, αλλά και επειδή εμφανίζουν βαλκανικό χαρακτήρα. Τα επίθετα αυτά δεν παρουσιάζουν ιδιαιτερότητες στη μορφολογική προσαρμογή και στην κλίση καθώς προσαρμόζονται και κλίνονται όπως και τα υπόλοιπα βαρύτονα επίθετα, ανήκουν δηλαδή στην κατηγορία των τριγενών και τρικατάληκτων επιθέτων και εμφανίζονται με τις καταλήξεις της μορφολογικής δέσμης : *-ους* (< *-ος*), (*-η*), *-ου* (< *ο*), π.χ. *κόραβους* (< σλαβ. *korav*) ‘σκληρός’, *κόραβ*’, *κόραβου*. Για την εξέταση του παραγωγικού μορφήματος *-αν* ως μορφολογικού βαλκανισμού που εμφανίζεται στον πυρήνα της βαλκανικής γλωσσικής ένωσης, βλ. Παπαδάμου (2017) και Παπαδάμου (2018).

Λίγα είναι τα επίθετα σλαβικής προέλευσης, που δεν ανήκουν στην προηγούμενη κατηγορία, πρβ. *βλασάτους* < σλαβ. *vlasat* ‘με πολύ μαλλί’, *λάκουμους* ‘λαίμαργος’ < σλαβ. *lakom*. Το πιο γνωστό από αυτά είναι το επίθετο *γκόλιους* ‘γυμνός’ < σλαβ. *gol*, που απαντά σε πολλά βόρεια ιδιώματα (βλ. IANÉ, λ. *γκόλιος*). Το επίθετο αυτό θα έπρεπε κανονικά να προσαρμοστεί ως **γκόλους*, επειδή το ληκτικό /l/ του σλαβικού προτύπου δεν παρουσιάζει ουρανικό χαρακτήρα. Η παρουσία του ουρανωμένου /l/ θα μπορούσε να αποδοθεί: (1) σε εκφραστική ουράνωση, (2) σε προσπάθεια αποφυγής ομωνυμίας με το κακέμφατο *κόλος*, που σε αρκετά ιδιώματα της Δ Μακεδονίας προφέρεται με αρκτικό κλειστό ηχηρό [gólus], (3) σε αναδρομικό σχηματισμό με βάση τον ουρανωμένο πληθυντικό: σλαβικό *gol* > *γκόλος*, πληθυντικός *γκόλοι* > *γκόλ*’, με αποβολή του άτονου ληκτικού /i/ και ουράνωση του /l/ > ενικό *γκόλιους*, κατά το σχήμα *μπάλ*’ (< *μπάλιοι*) - *μπάλιους* ‘με άσπρο μέτωπο’, *δól*’ (< *δόλιοι*) - *δόλιους*.

Το επίθετο *βλασάτους* (< σλαβ. *vlasát*) ‘με πολύ μαλλί’ προσαρμόζεται με το κλιτικό μόρφημα *-ος* και όχι με το αναμενόμενο λόγω οξυτονίας του πρωτοτύπου μόρφημα *-ης*, πιθανότατα αναλογικά προς τα επίθετα σε *-άτος* και ίσως ειδικότερα προς το συνώνυμο *μαλλάτος*.

6.4 Επίθετα ρομανικής προέλευσης

Στα επίθετα ρομανικής προέλευσης κατατάσσουμε κυρίως τα επίθετα αρομουνικής προέλευσης όπως: *κανούτους*, *-α*, *-του* ‘με χρώμα γκρί’ (Πιερία, Γραμμοχώρια κ.α.) (< *cānut*, - *ä*), *κουρνούτ-ους*, *-α*, *-ου* ‘με μικρά κέρατα’ (Πιερία, Γραμμοχώρια) (< *curnut*, -*ä*), *μούτους*, *-α*, *-ου* ‘μουγγός’ (Πιερία,) (< *mut*, -*ä* κ.ά.).

Τα επίθετα ρομανικής και ειδικότερα αρομουνικής προέλευσης ανήκουν σε αυτά που χρησιμοποιούν ως πρότυπο προσαρμογής τη μορφηματική δέσμη των πρωτότυπων επιθέτων. Η παρατήρηση αυτή ισχύει ως προς τη μορφολογική προσαρμογή των θηλυκών και των αρσενικών που προσαρμόζονται με την προσθήκη

του κλιτικού μορφήματος *-ους* (< *-ος*) (βλ. 5): τα ουδέτερα σχηματίζονται με βάση το αρσενικό: αρσ. *curput*, θηλ. *curpută* > *κουρνούτ-ους*, *-α*, *-ου*¹.

6.5 Επίθετα βαλκανικής προέλευσης

Τα επίθετα βαλκανικής προέλευσης έχουν κοινά μορφολογικά χαρακτηριστικά καθώς παρουσιάζουν τις καταλήξεις δέσμης *-ους*, *-α*, *-ου* και κοινά σημασιολογικά χαρακτηριστικά καθώς δηλώνουν ιδιότητες των ζώων (χρώμα, σχήμα κεράτων κ.ο.κ.): *λάιους*, *-α*, *-ου* ‘μαύρος’, πρβ. αρομ. *laiũ*, *laie*, *μπάλιους*, *μπάλια*, *μπάλιου* ‘με άσπρο μέτωπο’, πρβ. αρομ. *bal’iũ*, *-e*, αλβ. *balë*, *λιάρους*, *-α*, *-ου* ‘σταχτής με στίγματα’, πρβ. αρομ. *l’ear*, *-ã*, πρβ. αλβ. *larë*, *μούργκους*, *-α*, *-ου* ‘με χρώμα σταχτί προς το μαύρο’, πρβ. αρομ. *murgu*, *-ã*, *σ’ούτους*, *-α*, *-ου* ‘χωρίς κέρατα’, πρβ. αρομ. *šut*, *-ã*, πρβ. αλβ. *shutë*, *τσιούλους*, *-α*, *ου*, ‘χωρίς κέρατα’, πρβ. αρομ. *čiuł*, *-ã*, αλβ. *çullë*, βουλγ. *čul*.

Τα επίθετα βαλκανικής προέλευσης ανήκουν, όπως και τα επίθετα ρομανικής προέλευσης, σε αυτά που χρησιμοποιούν ως πρότυπο προσαρμογής τη μορφοματική δέσμη των πρωτότυπων επιθέτων. Οι παρατηρήσεις για τον τρόπο μορφολογικής προσαρμογής των επιθέτων ρομανικής προέλευσης (βλ. 6.4) ισχύουν και για τα επίθετα βαλκανικής προέλευσης. Τα επίθετα της κατηγορίας αυτής δε διαθέτουν δέσμη των πρωτότυπων επιθέτων, επειδή η προέλευσή τους παραμένει άγνωστη. Πολλοί θεωρούν τα επίθετα αυτά αρομουνικής προέλευσης και δεν αποκλείεται, ανεξάρτητα από την αρχική τους προέλευση, να πέρασαν στα βόρεια ιδιώματα και στα άλλα ελληνικά ιδιώματα μέσα από την αρομουνική.

7 Συγκριτική εξέταση της μορφολογικής προσαρμογής των ξένων επιθέτων στις νεοελληνικές διαλέκτους

Για ορισμένες κατηγορίες επιθέτων, όπως τα επίθετα σλαβικής και βαλκανικής, αλλά και για τα επίθετα αρομουνικής προέλευσης, η συγκριτική εξέταση δεν είναι δυνατή, επειδή τα επίθετα αυτά είναι κατά κανόνα άγνωστα στην κοινή νέα ελληνική και σε άλλες νεοελληνικές διαλέκτους.

Στις άλλες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση των επιθέτων τουρκικής προέλευσης, δεν παρατηρούνται ουσιαστικές διαφορές στις στρατηγικές μορφολογικής υποδοχής και προσαρμογής. Στις συγκεκριμένες περιπτώσεις, οι διαφορές στη μορφή και ιδιαίτερα στο ληκτικό τμήμα στα επίθετα ξένης προέλευσης στα βόρεια ιδιώματα δεν οφείλονται σε διαφορετικές στρατηγικές προσαρμογής αλλά στην παρουσία των βασικών φωνολογικών γνωρισμάτων των ιδιωμάτων αυτών, δηλαδή στην αποβολή των άτονων /i/ και /u/ και στη στένωση (ανύψωση) των άτονων /e/ και /o/, π.χ. τουρκικό *al* ‘κόκκινος’ > *άλικος*, *άλικη*, *άλικο* (KNE) και *άλ’κους*, *άλ’κ’*, *άλ’κου* (BI).

8 Συμπεράσματα

¹ Μερικές φορές τα επίθετα αυτά διαθέτουν παράλληλους τύπους σε *-ικός*, πρβ. *κουρνούτους* και *κουρνούτ’κους*.

Η εξέταση της μορφολογικής προσαρμογής των δανείων επιθέτων στα βόρεια ιδιώματα επιβεβαιώνει την άποψη του Τζιτζιλί (Εισαγωγή), ότι κατά τη μορφολογική προσαρμογή των επιθέτων στην ελληνική ως πρότυπα λειτουργούν άλλοτε οι τύποι συγκεκριμένων γενών, δηλαδή συγκεκριμένος τύπος του αρσενικού, και σπανιότερα του θηλυκού ή του ουδέτερου, και άλλοτε συγκεκριμένες μορφηματικές δέσμες επιθέτων και ακόμη ότι η επιλογή του προτύπου προσαρμογής εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη γλώσσα προέλευσης. Στα βόρεια ιδιώματα τα επίθετα σλαβικής και τουρκικής προέλευσης προσαρμόζονται μορφολογικά με βάση τον αμαρκάριστο τύπο του αρσενικού, ενώ τα επίθετα ρομανικής και βαλκανικής προέλευσης προσαρμόζονται με βάση τις μορφολογικές δέσμες των ρομανικών και βαλκανικών επιθέτων.

Βιβλιογραφία

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Άννα. 2012. Το νεοελληνικό κλιτικό σύστημα των ουσιαστικών και οι τάσεις του, στο Z. Gavriilidou, A. Efthymiou, E. Thomadaki & P. Kambakis-Vougiouklis (eds.), *Selected papers of the 10th International Conference on Greek Linguistics (ICGL 10)*, 23 – 40. Komotini: Democritus University of Thrace.
- Buchholz Oda & Wilfried Fiedler 1987. *Albanische Grammatik*, Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie.
- Δημελά, Ελεονώρα. 2013. Τα τουρκικά επιθετικά δάνεια στις διαλέκτους της Μικράς Ασίας: μια πρώτη προσέγγιση. Στο *Patras Working Papers in Linguistics*. Πάτρα: Εργαστήριο Νεοελληνικών Διαλέκτων, Πανεπιστήμιο Πατρών, 92-109.
- Dixon, Robert M. W. 1982. *Where have all the adjectives gone? And other essays in semantics and syntax*. Berlin/Boston: Mouton de Gruyter.
- Ελευθεριάδου, Καλλιόπη. 2017. *Συγκριτική εξέταση της μορφολογικής προσαρμογής των επιθέτων τουρκικής προέλευσης στα ελληνικά (ΚΝΕ και ΒΙ) και στην κοινή σερβική*. Μεταπτυχιακό. Α.Π.Θ. Θεσσαλονίκη.
- Θωμαδάκη, Ευαγγελία. 2009. *Το επίθετο: στοιχεία μιας τυπολογικής και συγκριτικής προσέγγισης με ιδιαίτερη αναφορά στην ελληνική, την τουρκική και την ρωσική*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- ΙΛΝΕ = *Ιστορικό λεξικό της νέας ελληνικής, της τε κοινώς ομιλουμένης και των ιδιωμάτων*, 6 τόμ. 1933–. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών.
- Κλαίρης, Χρήστος & Γιώργος Μπαμπινιώτης (σε συνεργασία με Αμ. Μόζερ, Αικ. Μπακάκου- Ορφανού, Στ. Σκοπετέα). 2004. *Γραμματική της Νέας Ελληνικής. Δομολειτουργική - Επικοινωνιακή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κυρανούδης, Παναγιώτης. (Μοναχός Κοσμάς Σιμωνοπετρίτης). 2009. *Μορφολογία των τουρκικών δανείων της τουρκικής γλώσσας*. Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ.
- ΛΚΝ. *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής*. 1998. Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ.
- Νικολάου, Γεωργία. 2012. Μορφολογική Ανάλυση των Επιθέτων της Νέας Ελληνικής, στο Z. Gavriilidou, A. Efthymiou, E. Thomadaki & P. Kambakis-Vougiouklis (eds.), *Selected papers of the 10th International Conference on Greek Linguistics (ICGL 10)*, 1000-1010. Komotini: Democritus University of Thrace.
- Pakerys, Jurgis. 2016. Morphological adaptation of adjectival borrowings in modern Lithuanian. *Baltistica LI* (2): 239–269.
- Παπαδάμου, Ελένη. 2017. Το διαλεκτικό παραγωγικό μόρφημα -αβους ως παραγωγικός βαλκανισμός, *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα* 37: 577-588.

- Παπαδάμου, Ελένη. 2018. *Το μορφολογικό σύστημα των βορείων ιδιωμάτων της Καστοριάς (στο φως των σχέσεων διαλεκτολογίας και βαλκανικής γλωσσολογίας)*, δδ, Θεσσαλονίκη: Α.Π.Θ.
- Ράλλη, Αγγελική. 2008. *Μορφολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Τζιτζιλής (Εισαγωγή) = Τζιτζιλής, Χρήστος. Οι Νεοελληνικές Διάλεκτοι: Εισαγωγή, στο Χρήστος Τζιτζιλής (επιμ.). *Οι Νεοελληνικές Διάλεκτοι* (υπό έκδ.). Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ.
- Τριανταφυλλίδης, Μανόλης 1938. *Νεοελληνική γραμματική*. 1^{ος} τόμ. *Ιστορική εισαγωγή*. Αθήνα. Ανατύπωση στον 3ο τόμ. των *Απάντων*, Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ.
- Τσοπανάκης, Αγαπητός. 1994. *Νεοελληνική γραμματική*. Θεσσαλονίκη & Αθήνα: Αφοί Κυριακίδη & Βιβλιοπωλείον της Εστίας.
- Wierzbicka, Anna. 1986. What is a Noun? (or How do Nouns differ in Meaning from Adjectives. *Studies in Language* 10/2: 353-89.
- Wohlgemuth, Jan. 2009. *A Typology of Verbal Borrowings*. Trends in Linguistics. Berlin, New York.